

รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะจิตอาสาเชิงพุทธบูรณาการของนักเรียน
ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5

**A Buddhist Integrated Model of the Development of service Mind
Characteristic of the Students in Opportunity Expansion Schools
Under the Office of KhonKaen Primary Educational Service
Area Zone 5**

จามรี ศิริจันทร์, พระโสภณพัฒนบัณฑิต, พระครูภาวนาโพธิคุณ และสุวิน ทองปั้น
Jamaree Sirijun, Phrasoponpahattanabundit,
Phrakhrubhavanabodhikun and Suwin Thongpan
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, KhonKaen Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mali: ladyjamaree3@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหลักการ และกระบวนการพัฒนาคุณลักษณะจิตอาสาตามหลักพุทธศาสนา เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาคุณลักษณะจิตอาสาของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 และเพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะจิตอาสาเชิงพุทธบูรณาการของนักเรียน ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตกับกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 14 โรงเรียน โดยในแต่ละโรงเรียนได้สัมภาษณ์ผู้บริหาร ครู นักเรียน และผู้ปกครองนักเรียน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. หลักการและกระบวนการพัฒนาคุณลักษณะจิตอาสาตามหลักพระพุทธศาสนา โดยใช้หลักการพรหมวิหาร 4 ขรวาธรรม 4 สาราณียธรรม 6 และอัตถะ 3 ในการปลูกฝังคุณธรรมให้เกิดในจิตใจของนักเรียน นำสู่การปฏิบัติด้วยกระบวนการสังคหวัตถุ 4 เพื่อประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นเรียกว่าประโยชน์ร่วมกัน

2. กระบวนการพัฒนาคุณลักษณะจิตอาสาของนักเรียน ในโรงเรียนขยายโอกาสเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 มีกระบวนการดำเนินการโดยรับนโยบายจากต้นสังกัด นำสู่การบริหารจัดการ ในสถานศึกษา ออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้บูรณาการในสาระการเรียนรู้และกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน และชุมชน ได้แก่ กิจกรรมวิชาการ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน กิจกรรมลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ กิจกรรมวันสำคัญ บุญประเพณี กิจกรรมจิตอาสา และกิจกรรมนักเรียน เป็นสถานการณ์ฝึกพัฒนาคุณลักษณะจิตอาสา ของนักเรียน มีการวัดประเมินด้วยการสังเกตพฤติกรรม และผลการปฏิบัติงาน สรุประดับคุณภาพในแต่ละภาคการศึกษา

3. รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะจิตอาสาเชิงพุทธบูรณาการของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 (B-CAM Model) ประกอบไปด้วย B-Buddhist Integrative หมายถึง การน้อมนำหลักพรหมวิหาร 4 สังคหวัตถุ 4 ฆราวาสธรรม 4 สาราณียธรรม 6 และอรรถ 3 บูรณาการในการดำเนินงาน เพื่อพัฒนาคุณลักษณะจิตอาสา C-Camp หมายถึง การร่วมกิจกรรม ค่ายพัฒนาคุณลักษณะจิตอาสาเชิงพุทธบูรณาการ ดำเนินกิจกรรมในค่าย 3 วัน 2 คืน A-Action หมายถึง การปฏิบัติจิตอาสา จากความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับจากการอบรมในค่าย M-Meeting หมายถึง การประชุมแลกเปลี่ยนประสบการณ์งานจิตอาสา และวัดประเมินคุณลักษณะจิตอาสาของแต่ละบุคคล

คำสำคัญ: คุณลักษณะจิตอาสา

Abstract

The aims of this research were: to study the principles and processes of the service mind characteristics of the students in the opportunity expansion schools under the office of KhonKaen primary educational service area 5; to create the Buddhist integrative model of the service mind characteristics of the students. This study was a qualitative research carried out the means of the in-depth interview and observation with the target group in 14 schools, including the school administrators, teachers, students and their parents. The obtained data were interpreted by the descriptive analysis.

The research results revealed that:

1. The principles and processes the service mind characteristics relate to using the principles of Brahmavihara-dhamma (Pāli: brahmavihāra, sublime states of the mind) IV Gharavasaddhamma (Pāli: ghāravasaddhamma, virtues for a good household life), VI Saraniyadhamma (Pāli: sālāṇīyadhamma, states of conciliation) and III Attha ((Pāli:Attha;

benefit, advantage gain, welfare, goal purpose) to bring the mind to the practices through the process of Sangahavattu-principles (Pāli: saṅgahavattu, bases of social solidarity) for the benefits of oneself and the others, called ‘mutual advantages’.

2. The processes of the service mind characteristics of the students in the Opportunity Expansion Schools under the Office of KhonKaen Primary Educational Service Area 5 were undertaken by taking the policies from the main institute to be managed in the educational institutes; to design the learning activities; to be integrated in the learning contents, and school and community activities such as academic activities, the student development activities, the activity of in-classes learning time reduction and learning time expansion, traditions, volunteer activity and student activity. This was the situation for training and developing the service mind of the students, measured by observing their behaviors, work outcomes and the quality levels of each semester.

3. The Buddhist integrative model of the development of the service-mind characteristics of the students in the opportunity expansion schools under the office of KhonKaen primary educational service area 5 (B-CAM Model) is consisted of ‘B-Buddhist integrative’, meaning the integration of Buddhist principles: IV Brahmavihara-dhammas, IV Sangahavattu-dhammas, IV Gharavasaddhamma, VI Saraniyadhamma and III Attha into the operation for developing the service mind characteristics; C-Camp, meaning the participation of the Buddhist principle integrated camp for developing the service mind through the activity management, (3 days and 2 nights); A-Action, meaning the service mind performance which all the students planned to take the concept, knowledge and experiences obtained from the camp to design the mind service activities and then follow their plans; M-Meeting, meaning the meeting for experience exchange and evaluation of each individual after the actual operation of the mind service.

Keyword: Service Mind Characteristic

1. บทนำ

สภาพสังคมไทยในปัจจุบันให้ความสำคัญกับคุณค่าทางวัตถุมากกว่าจิตใจความเจริญทางวัตถุและเทคโนโลยี กลายเป็นสิ่งชี้วัดความเจริญ

คนไทยจึงมีพฤติกรรมในการแสวงหาความสุขจากสิ่งเหล่านั้น หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาถูกมองข้าม ทั้งๆ ที่ประกาศว่าเป็นพุทธศาสนิกชน แต่ไม่ได้นำมาประพฤติปฏิบัติ

จึงมีปัญหาทางจิตเกิดขึ้นมากมาย จากการประเมินสถานการณ์ ความเสี่ยง และการสร้างภูมิคุ้มกันของประเทศของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ พบว่าค่านิยมที่ดีงามเสื่อมถอย และประเพณีดั้งเดิมถูกบิดเบือน เนื่องด้วยการเปลี่ยนแปลงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ส่งผลให้สังคมไทยมีความเป็นวัตถุนิยมให้ความสำคัญกับศีลธรรมและวัฒนธรรมที่ดั่งามลดลง ทั้งการดำรงชีวิตประจำวันการใช้ชีวิตและความสัมพันธ์กับผู้อื่น มุ่งหารายได้เพื่อสนองความต้องการบริโภค การช่วยเหลือเกื้อกูลกันลดลงความมีน้ำใจไมตรีน้อยลง แก่งแย่งเอาไรต์เอาเปรียบกัน ขาดความสามัคคีไม่เคารพสิทธิผู้อื่นและขาดการยึดถือประโยชน์ส่วนรวม (The National Economic and Social Development Board, 2012 : 5-6) ที่ผ่านมายังเกิดปัญหาการด้อยคุณธรรมจริยธรรมของเด็ก ที่จำเป็นจะต้องปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ผู้เรียนให้มากขึ้น ให้เป็นคนมีคุณภาพและคุณธรรมอีกด้วย ปัญหาที่เผชิญอยู่ คือ ในเรื่องปัญญาและเรื่องจิต เช่น ปัญหาโครงสร้างสังคมที่ไม่สมดุล ปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต ปัญหาเรื่องค่านิยม และพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ เป็นต้น ซึ่งเรื่องปัญญานั้นหมายถึง เรื่องที่จะต้องพัฒนาให้เกิดแก่ตัวผู้เรียนอันได้แก่ การพัฒนาทักษะการคิด ทักษะการมองปัญหา การแยกแยะปัญหาตามหลักพุทธศาสนา ส่วนในเรื่องของจิตนั้น หมายถึง เรื่องที่พัฒนาให้เกิดแก่ตัวผู้เรียนในเรื่องการมีจิตที่เข้มแข็งหรือจิตที่สูง เช่น ความไม่เห็นแก่ตัว ความมีจิตสาธารณะ ความมีจิตสำนึกเพื่อสังคมหรือจิตอาสา

รวมถึงการมีคุณธรรมจริยธรรมที่จะต้องปลูกฝังให้เกิดขึ้นกับนักเรียนซึ่งเป็นกำลังสำคัญของชาติในอนาคต การพัฒนาผู้เรียนในปัจจุบันไม่ได้มุ่งเน้นการให้ความรู้ คู่คุณธรรม จึงทำให้ผู้เรียนมุ่งเน้นเฉพาะการเรียนรู้เนื้อหาเพียงในบทเรียนเท่านั้นและไม่สร้างจิตสำนึกสาธารณะหรือสร้างจิตใจรักในตนเอง ชุมชนและสังคมไปพร้อมๆ กันตลอดจนขาดการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมที่ทำให้ผู้เรียนสามารถตระหนักและนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน โดยอาจจะทำให้เกิดปัญหาตามมา เช่น ความเห็นแก่ตัว การขาดจิตสำนึกสาธารณะ ดังนั้นจึงเป็นภาระหน้าที่ของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายร่วมมือกัน ประสานการสร้างสรรคพัฒนาสังคมและประเทศชาติต่อไปตามบทบาทหน้าที่ในความรับผิดชอบของตนและการอาสาช่วยพัฒนาในส่วนนี้ด้วย (The Secretariat of the Senate, 2009 : 9-10, 34-35)

โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 มีโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในสังกัด ซึ่งมีนักเรียนระดับปฐมวัย ประถมศึกษา และมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งมีบทบาทหน้าที่ในการจัดการศึกษาให้กับนักเรียนโดยตรง ตระหนักในคุณค่าของการจัดการศึกษาตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติการศึกษา หลักสูตรการศึกษา และนโยบายของการบริหารงานต่างๆ มีทิศทางการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณลักษณะจิตอาสาที่จะเกิดกับนักเรียน ได้แก่ นโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับการจัดระเบียบสังคมสร้างมาตรฐานด้านคุณธรรมจริยธรรม ใช้ค่านิยม

12 ประการ นโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) มีพันธกิจส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรม มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตร และค่านิยมหลักของคนไทย 12 ประการ และนโยบายของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ในกลยุทธ์ที่ 1 (มุ่งสู่ดาวดวงเดียวกัน) มีเป้าหมายความสำเร็จที่นักเรียนทุกคนมีความรู้ ทักษะและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามช่วงวัย และค่านิยมหลักของคนไทย 12 ประการ ซึ่งมีเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะจิตอาสาอย่างมาก คือ ข้อ 2 ชื่อสัตย์ เสียสละ อดทน และข้อ 12 คำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ของตนเอง (The Office of KhonKaen Primary Educational Service Area Zone 5, 2016 : 24-72)

การปลูกฝังความสำนึกกับบุคคลต่างๆ ให้มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม จะเป็นการสร้างคุณธรรมจริยธรรม ให้เกิดขึ้นกับบุคคลโดยทั่วไป โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน รวมทั้งประชาชนทั่วไป สิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจากภายในกายของคน “จิตอาสา” เป็นความสำคัญในการปลูกจิตสำนึกให้ผู้คนรู้จักการเสียสละ การร่วมแรงร่วมใจและร่วมมือในการทำประโยชน์ เพื่อสังคมและส่วนรวม อีกทั้งจะช่วยลดปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเองและสังคม การช่วยกันพัฒนาคุณภาพชีวิต อันจะเป็นหลักการในการดำเนินชีวิต เป็นการแก้ปัญหาและสร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขกับสังคมอย่างได้ผลเป็นเชิงประจักษ์ได้ การปลูกฝังคุณลักษณะจิตอาสาให้เกิดขึ้นในนักเรียนตั้งแต่เยาว์ จึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่จะช่วย

เสริมความสงบสุขในสังคมให้เกิดขึ้นได้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำวิจัย รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะจิตอาสาเชิงพุทธบูรณาการของนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ซึ่งเป็นอีกแนวทางหนึ่ง ที่จะช่วยเกื้อกูลสร้างสรรค์สังคมและประเทศชาติต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักการและกระบวนการพัฒนาคุณลักษณะจิตอาสาตามหลักพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาคุณลักษณะจิตอาสาของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5
3. เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะ จิตอาสาเชิงพุทธบูรณาการของนักเรียน ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการเก็บข้อมูลจากเอกสาร (Document) และเก็บข้อมูลจากภาคสนาม (Field work) มุ่งศึกษาประเด็นที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะจิตอาสาเชิงพุทธบูรณาการของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth

Interview) ที่มีโครงสร้าง และแบบสังเกต
อย่างไม่มีส่วนร่วม วิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษา
เอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview)
และการสังเกตมาจัดหมวดหมู่แล้ววิเคราะห์ข้อมูล
ด้วยการพรรณนา

4. สรุปผลการวิจัย

ผลจากการศึกษารูปแบบการพัฒนา
คุณลักษณะจิตอาสาของนักเรียนเชิงพุทธบูรณา
การในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5
สรุปได้ดังนี้

1. หลักการและกระบวนการพัฒนา
คุณลักษณะจิตอาสาตามหลักพระพุทธศาสนา
โดยใช้หลักการพรหมวิหาร 4 ฆราวาสธรรม 4
สาราณียธรรม 6 และอรรถ 3 ในการปลูกฝัง
คุณธรรมให้เกิดในจิตใจของนักเรียน นำสู่การ
ปฏิบัติด้วยกระบวนการสังคหวัตถุ 4 เพื่อประโยชน์
ต่อตนเองและผู้อื่น เรียกว่าประโยชน์ร่วมกัน
ซึ่งการพัฒนาให้นักเรียนเป็นผู้มีจิตอาสานั้น
จะมีภาคของจิตใจโดยน้อมนำหลักการของพรหม
วิหาร 4 เข้าสู่จิตใจ และภาคแสดงออกด้วย
กระบวนการของสังคหวัตถุ 4 โดยน้อมนำสู่การ
ปฏิบัติ ในภาวะที่เขาปกติบุคคลจะน้อมนำจิต
ที่มีเมตตา ซึ่งแสดงออกด้วยการทาน ปิยวาจาและ
อรรถจริยา ในภาวะที่เขาตกต่ำ บุคคลจะน้อมนำจิต
ที่มีกรุณา ซึ่งแสดงออกด้วยการการทาน ปิยวาจา
และอรรถจริยา ในภาวะที่เขาสูงส่ง บุคคลจะน้อมนำ
จิตที่มีมุทิตา ซึ่งแสดงออกด้วยการทาน ปิยวาจา
และอรรถจริยา และจิตที่มีอุเบกขาจะแสดงออก

ด้วยสมานัตตตา ทั้งนี้ในทุกภาคของจิตใจและ
การแสดงออกจะใช้ฆราวาสธรรม 4 และสาราณีย
ธรรม 6 มาปฏิบัติด้วย เพื่อจุดมุ่งหมายของจิตอาสา
ตามหลักของ อรรถ 3 นั่นคือประโยชน์ตน
ให้ตนมีความสุข ประโยชน์ผู้อื่น ทำให้คนอื่น
มีความสุข และประโยชน์ร่วมกัน ทำให้สังคมมี
ความสุข คือ ความสุขร่วมกัน

2. กระบวนการพัฒนาคุณลักษณะ
จิตอาสาของนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาส
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5
มีกระบวนการดำเนินการ โดยรับนโยบายจาก
ต้นสังกัดนำสู่การบริหารจัดการในสถานศึกษา
ออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ บูรณาการ
ในสาระการเรียนรู้และกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน
และชุมชน ได้แก่ กิจกรรมวิชาการ กิจกรรมพัฒนา
ผู้เรียนกิจกรรมลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ กิจกรรม
วันสำคัญ บุญประเพณี กิจกรรมจิตอาสา กิจกรรม
นักเรียน เป็นสถานการณ์ฝึกพัฒนาคุณลักษณะ
จิตอาสาของนักเรียน เช่น การจัดสถานที่
การเตรียมวัสดุอุปกรณ์ การจัดกิจกรรม
การทำความสะอาดสถานที่ การจัดตกแต่งเวที
และสถานที่ การต้อนรับแขก การประชาสัมพันธ์
การบริการอาหารเครื่องดื่ม การพุดจาปราศรัย
การร่วมงานวันสำคัญและบุญประเพณี การพัฒนา
โรงเรียนและชุมชน การบริการชุมชน การช่วยเหลือ
งานต่างๆ การดูแลซึ่งกันและกัน การทำงานกลุ่ม
การร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ กิจกรรมลูกเสือ
เนตรนารี กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ การร่วม
กิจกรรมค่ายวิชาการ ค่ายลูกเสือเนตรนารี กิจกรรม
กีฬา กิจกรรมการเรียนรู้ เป็นต้น มีการวัดประเมิน

ด้วยการสังเกตพฤติกรรมและผลการปฏิบัติงาน
สรุประดับคุณภาพในแต่ละภาคการศึกษา

3. รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะจิต
อาสาเชิงพุทธบูรณาการ (B-CAM Model)
ประกอบไปด้วย

B-Buddhist หมายถึง หลักการและ
กระบวนการพัฒนาคุณลักษณะจิตอาสาตามหลัก
พระพุทธศาสนา โดยการออกแบบการจัดกิจกรรม
การเรียนรู้ของนักเรียนยึดหลักของพรหมวิหาร 4
สังคหวัตถุ 4 ขรวาจาธรรม 4 สาราณียธรรม 6
และอตัลละ 3 ทำให้เกิดมีเมตตา เมตตานำไปสู่
การให้ทาน ให้ทานด้วยความเมตตา การพูดจา
สุภาพไพเราะด้วยความเมตตา ประสานสามัคคี
ด้วยคำพูดที่เปี่ยมด้วยเมตตา และมีความเสมอต้น
เสมอปลายในการให้ทานตามความเหมาะสม
ความกรุณานำสู่การให้ความช่วยเหลือด้วยความ
กรุณา พูดจาในสิ่งที่เป็นประโยชน์ด้วยความกรุณา
แสดงความยินดีเมื่อคนอื่นได้รับเกียรติยศชื่อเสียง
มีความสุข ทำด้วยความไม่เลือกที่รักมักที่ชัง
ไม่แบ่งชนชั้น มุทิตาที่น้อมนำสู่จิตใจนำมา
ซึ่งการกระทำที่แสดงออกทั้งสีหน้าท่าทางที่เบิก
บานแจ่มใสทานด้วยความยินดี ไม่เสียดาย เป็นการ
เอื้อเพื่อเสียสละแบ่งปัน ยินดีที่ได้พูดในสิ่งที่
เป็นสาระ ไม่พูดส่งเสียดให้ร้าย พูดด้วยความยินดี
ช่วยเหลือด้วยความยินดี ยินดีสร้างประโยชน์
ให้กับคนอื่นและผองชน ไม่เลือกกลุ่มยินดีให้
ความเคารพเสมอกัน ส่วนอุเบกขาที่เป็นหลัก
ควบคุมกระบวนการทั้งหมด ด้วยให้เข้าใจความ
เป็นไปตามการกระทำหรือกรรมของแต่ละคน
เข้าใจในหลักของการดำเนินชีวิต ใช้ปัญญา

พิจารณาไตร่ตรองว่าสิ่งใดควรไม่ควรเช่นไร
มากน้อยเพียงใด เหมาะสมหรือไม่อย่างไร ด้วยการ
ทำงานจิตอาสาเป็นงานของทุกคน โดยเฉพาะ
อย่างยิ่งชีวิตของเราที่ไม่ใช่พระสงฆ์เป็นคฤหัสถ์
ให้มีสัจจะ ซื่อสัตย์ ฝึกตนให้รู้จักควบคุมตนเอง
มีความอดทนไม่ย่อท้อ มีน้ำใจเสียสละ ตามหลัก
ของขรวาจาธรรม 4 และในการทำงานจิตอาสานั้น
ควรหมั่นระลึกถึงกัน มีการประชุมปรึกษาหารือ
แลกเปลี่ยนแนวคิดซึ่งกันและกัน ให้ความ
สงเคราะห์กัน ไม่วิวาท สร้างความสามัคคีให้เกิด
ซึ่งจะทำให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
ตามหลักสาราณียธรรม 6 ซึ่งจิตอาสาทุกคนควร
ได้ตระหนักและนำไปปฏิบัติจะได้เกิดผลดี
ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น หรือได้รับประโยชน์ร่วมกัน
ได้อย่างมีความสุขตามหลักของอตัลละ 3

C-Camp (Camp for Development
Characteristic Service Mind) หมายถึง การร่วม
กิจกรรมค่ายพัฒนาคุณลักษณะจิตอาสาเชิงพุทธ
บูรณาการ ดำเนินกิจกรรมในค่าย 3 วัน 2 คืน
โดยมีกิจกรรมสำคัญ ได้แก่ ลงทะเบียน รับเข้าค่าย
พิธีเปิด ปฐมนิเทศกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ กิจกรรม
การรับประทานอาหาร กิจกรรมเรียนรู้พระพุทธเจ้า
กับงานจิตอาสา กิจกรรมชาวค่าย ละครนิทาน
ชาดก การเจริญพรหมวิหารธรรม สวดมนต์
ไหว้พระ ทำสมาธิ การพักผ่อน แอโรบิคเพื่อสุขภาพ
การประกอบอาหาร ทำภารกิจส่วนตัว บุคคล
ตัวอย่างกับการวิเคราะห์สังคหวัตถุ 4 จิตอาสา
สัญจรประสบการณ์ระหว่างเดินทาง การวางแผน
งานจิตอาสาในชุมชน การปฏิบัติงานจิตอาสา
ในชุมชน การนำเสนอผลงานจิตอาสา กิจกรรมจิต

อาสาบำเพ็ญบุญ และพิธีปิด

A-Action (Action with Service mind) หมายถึง การปฏิบัติภารกิจจิตอาสาที่นักเรียนที่เข้าอบรมทุกคน จะได้วางแผนการนำแนวคิดความรู้และประสบการณ์ที่ได้จากการอบรมในค่ายออกแบบการทำกิจกรรมจิตอาสาแล้วดำเนินการตามแผนนั้นในพื้นที่ของตนเอง

M-Meeting (Meeting for Exchange of Experience about Service mind's Action) หมายถึง การประชุมแลกเปลี่ยนประสบการณ์งานจิตอาสา หลังจากได้ปฏิบัติงานจิตอาสาในระยะ 1 เดือน นักเรียนจิตอาสาสมัครรวมกลุ่มกันเพื่อประชุมแลกเปลี่ยนประสบการณ์งานจิตอาสา โดยมีประเด็นในการพิจารณา 1) กิจกรรมของนักเรียนจิตอาสาที่ได้ปฏิบัติ 2) อภิปรายถึงระดับคุณลักษณะจิตอาสาที่เพิ่มขึ้น และ 3) การออกแบบกิจกรรมงานจิตอาสาที่จะพัฒนาต่อไป

5. อภิปรายผลการวิจัย

การพัฒนาคุณลักษณะจิตอาสาตามหลักพระพุทธศาสนา ที่ใช้หลักการของพรหมวิหาร 4 และนำสู่กระบวนการปฏิบัติด้วยสังคหวัตถุ 4 จะเห็นได้ว่าคนที่มี เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา อยู่ในจิตใจทำให้แสดงออกด้วยการให้ทาน มีคำพูดที่เป็นปิยวาจา มีการกระทำที่เป็นประโยชน์ ขณะเดียวกันยังมีการปฏิบัติที่เป็นสมานัตตตตามีปัญญาคิดไตร่ตรองด้วยจิตที่เป็นอุเบกขาตามความเป็นไปตามกรรมของแต่ละคน สอดคล้องกับแนวคิดของท่านพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (Photchanānukrom Phutthasāt, Prayut,

1999 : 67-69) โดยบุคคลพึงพัฒนาจากภายในมาสู่ภายนอก คือ จะต้องพัฒนาในด้านพฤติกรรมให้มีระเบียบวินัยในตนก่อน จะต้องพัฒนาอินทรีย์ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และจิตใจ ให้พร้อมรับมือกับสถานการณ์ความเป็นไปตามเหตุและปัจจัยของธรรมดอันเกิดขึ้น ในการดำเนินชีวิตประจำวันของแต่ละบุคคล เช่นเดียวกับการวิจัยของธวัชรัตน์แดงหาญ (Daengharn, 2014) ที่มีการพัฒนาคุณสมบัติภายในของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ให้เป็นกัลยาณมิตรโดยใช้หลักของพรหมวิหาร 4 สร้างความพึงพอใจให้กับผู้ป่วยได้มีผลทำให้สุขภาพดีขึ้น การพัฒนาจิตอาสา มุ่งเน้นให้บุคคลในสังคมตระหนักถึงความสำคัญของการช่วยเหลือคนอื่น และการสร้างประโยชน์ต่อส่วนรวม ซึ่งการทำงานจิตอาสาสำคัญอย่างยิ่งที่ต้องมีพระธรรมเป็นหลักในการปฏิบัติ สอดคล้องกับงานวิจัยของใจเพชร กล้าจน (Klajon, 2015) ที่มีการปฏิบัติธรรม ลด ละ เลิกบาป บำเพ็ญบุญกุศล ใจเบิกบาน

จากการศึกษากระบวนการพัฒนาคุณลักษณะจิตอาสาของนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาส เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 5 ที่มีการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะจิตอาสา มีการปลูกฝังอบรมฝึกปฏิบัติด้วยกิจกรรมต่างๆ มีความสอดคล้องกับการวิจัยของไพโรจน์ อักษรเสื่อ (Aksornsue, 2016) หลักการและแนวคิดในการเสริมสร้างจิตสาธารณะของคนเกิดขึ้นได้จากการคลุกคลีอยู่กับความถูกต้อง การปลูกฝัง อบรม การฝึกปฏิบัติการณ์ได้เห็นตัวอย่างที่ชวนให้ประทับใจ การพัฒนา

จิตสาธารณะเน้นการใช้กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็นหลัก เมื่อมีการทำงานเกี่ยวกับจิตอาสาอยู่เป็นประจำก็จะมีแนวคิดของการช่วยเหลือมากขึ้นเช่นกันด้วย มีเครือข่ายในการร่วมกิจกรรมมากขึ้น ดังเช่นงานวิจัยของณัฐนิชกร ศรีบริบูรณ์ (Sriboriboon, 2007) ในการเริ่มพัฒนาเป็นนักเรียนจิตอาสา นั้น ครูจะออกแบบกิจกรรมต่างๆ สร้างแรงจูงใจให้นักเรียน โดยครูจะศึกษาลักษณะบุคลิกของนักเรียน ตลอดจนปัจจัยแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง สร้างแรงจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสาด้วยความความสมัครใจ และร่วมกิจกรรมด้วยความสุข

จากผลการวิจัยที่พบว่า รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะจิตอาสา มีการจัดในลักษณะของค่ายกิจกรรมที่น้อมนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้อง ด้วยพุทธศาสนามีหลักธรรมที่มุ่งเน้นให้บุคคลมีความเมตตา เอื้ออาทรช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม มุ่งเน้นให้บุคคลในสังคมตระหนักถึงความสำคัญของการช่วยเหลือคนอื่น และการสร้างประโยชน์ต่อส่วนรวม งานอาสาสมัครเป็นการทำบุญรูปแบบหนึ่ง จะรู้สึกอยากทำงานอาสาสมัครมากขึ้น ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาจิตอาสาทางหนึ่ง สอดคล้องกับการวิจัยของเปี่ยมศรี เศรษฐพรค์ (Sethapun, 2012) นักเรียนที่ร่วมกิจกรรมค่าย เกิดการหล่อหลอมพฤติกรรมและจิตใจผ่านกิจกรรมในค่ายการเรียนรู้ที่มี

ประสบการณ์และการทำงานร่วมกัน รวมถึงการสอดแทรกธรรมะเข้าไปในกิจกรรม ผลคือนักเรียนได้เรียนรู้การทำงานจิตอาสา ได้เรียนรู้การทำงานร่วมกับผู้อื่น และได้พัฒนาตน ทำให้เกิดกระบวนการทำงานร่วมกันของนักเรียนพัฒนาขึ้นตามลำดับ

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

นำผลการวิจัย ที่ได้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะจิตอาสาเชิงพุทธบูรณาการของนักเรียนไปใช้ในการพัฒนานักเรียนในแต่ละโรงเรียนให้มีนักเรียนที่มีจิตอาสาเพิ่มขึ้น

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ในหน่วยงาน สถาบัน หรือองค์กรตามระดับของการจัดการศึกษาควรได้กำหนดนโยบายให้ชัดเจนในการพัฒนาจิตอาสาให้กับนักเรียน จะเป็นพลังในการขับเคลื่อนงานด้านจิตอาสาให้เกิดกับบุคคลในสังคมเพิ่มมากขึ้นด้วย และเป็นการสร้างสรรค์สังคมและประเทศชาติอีกแนวทางหนึ่งได้

3. ข้อเสนอแนะเพื่อทำการวิจัย

หากมีการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องเกี่ยวกับจิตอาสาครั้งต่อไป ผู้วิจัยควรศึกษาประเด็นเกี่ยวกับเทคนิคการจัดกิจกรรม เพื่อสร้างสำนึกจิตอาสา แนวทางการจัดค่ายจิตอาสาของนักเรียนและนักเรียนจิตอาสาพัฒนาชุมชน

References

- Aksornsue, P. (2016). A Model of Public Mind Development on Integrated Buddhist for Junior Secondary School Students in the Education Service Area Office 3. A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Degree of Doctor of Philosophy (Buddhist Studies). Graduate School : Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Daengharn, T. (2014). Development of Spiritual Qualifications of Village Health Volunteers According to Buddhist Principle for Visiting the Non-Communicable Diseases (NCDs) Patients's Home. A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Degree of Doctor of Philosophy (Buddhist Studies). Graduate School : Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Klajon, J. (2015). Buddhist Medicinal Volunteers for Humankind. Thesis of Doctor of Philosophy Program in Regional Development Strategies (Public Health). Graduate School : Surindra Rajabhat University.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *The Tripitaka Thai Language Mahachulalongkornrajavidyalaya*. Bangkok : Mahachulalongkornrajavidyalaya Printing Press.
- Photchanānukrom Phutthasāt, Prayut. (1999). *The Dhamma Pitaka (Puyutto) Buddhist Category*. Bangkok : Thammasapa.
- Sethapun, P. (2012). A study of Buddhist Teachings Applied for Volunteer Spirit of SOS Youth, Sathira-Dhammasathan. Thesis of the Degree of Master of Arts (Buddhism and Arts of Life). Graduate School : Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Sriboriboon, N. (2007). Development of a Causal Model of Students Volunteer Mind in the Upper Secondary Schools under the Office of the Basic Education Commission. A Thesis of Degree of Master of Education Program. Faculty of Education : Chulalongkorn University.
- The National Economic and Social Development Board. (2012). *Summary of the National Economic and Social Development Plan Eleventh Edition, 2012-2016*. Bangkok : Royal Thai Government.

The Office of KhonKaen Primary Educational Service Area Zone 5. (2016). *Action Plan for Fiscal Year 2016*. KhonKaen : The Office of KhonKaen Primary Educational Service Area Zone 5.

The Secretariat of the Senate. (2009). *Report of the Study. The Reform of Thai Education in the Second Decade of the Senate Education Commission*. Bangkok : The Secretariat of the Senate.

